

КИЇВСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

**ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС: ВИТОКИ,
ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

18–19 грудня 2020 р.

Частина I

Видавничий дім
«Гельветика»
2020

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Голова організаційного комітету:

Кузнєцова Наталія Семенівна – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, віце-президент НАПрН України, керівник Київського регіонального центру НАПрН України.

Члени організаційного комітету:

Гриняк Андрій Богданович – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, керівник відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

Кот Олексій Олександрович – доктор юридичних наук, старший дослідник, член-кореспондент НАПрН України, провідний науковий співробітник відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

Кохановська Олена Валеонівна – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, академік-секретар відділення цивільно-правових наук НАПрН України, професор кафедри цивільного права Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Носік Володимир Васильович – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, вчений секретар відділення екологічного господарського та аграрного права НАПрН України, завідувач кафедри земельного та аграрного права Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Притика Юрій Дмитрович – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, професор кафедри правосуддя Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Хоменко Михайло Михайлович – кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Цивільне право і процес: витоки, здобутки та перспективи розвитку:

Ц58 Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 18–19 грудня 2020 р. – Київ : Київський регіональний центр, 2020. – Ч. 1. – 176 с.

ISBN 978-966-992-339-4

У збірнику представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на міжнародну науково-практичну конференцію «Цивільне право і процес: витоки, здобутки та перспективи розвитку», яка відбулась на базі Київського регіонального центру Національної академії правових наук України 18–19 грудня 2020 р.

УДК 347(063)

ЗМІСТ

НАПРЯМ 1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Правова природа правочину, вчиненого під впливом насильства Алексій Р. В.	7
Простій як вид оплати праці під час карантину Ділігул А. С.	11
Окремі аспекти реалізації права на землю за цивільним законодавством Карпенко Р. В., Балагурак В. В.	13
Примусове припинення права власності: основні аспекти функціонування Карпенко Р. В., Іванова М. І., Олійник І. О.	16
Право спільної сумісної власності подружжя: аналіз головних аспектів функціонування Карпенко Р. В., Тукіна С. В.	18
Цивільно-правові аспекти регулювання відносин, учасники яких зазнали домашнього насильства Клименко С. В.	21
Цивільне право в механізмі реалізації державної екологічної політики України Краснова М. В.	24
Охорона правомірних очікувань учасників сімейних відносин Менджул М. В.	27
Штучний інтелект як об'єкт цивільного права Мічурін Є. О.	31
Категорія «іноземна юридична особа» в праві України Овечкіна О. С.	35
До проблеми припинення опіки та піклування Рубан О. О.	39
Правомірні очікування та інтерес Харитонов Є. О.	43
Фраудаторний договір як фіктивний правочин Явор О. А.	47

НАПРЯМ 2. ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

Проблемні питання захисту права особи на житло
в аспекті судової практики

Князєв В. В. 52

Право на отримання якісної освіти. Значення вивчення курсу
«Правознавство» у закладах вищої освіти

Коновалов О. Л. 55

Зміст права на особисті папери

Носік Ю. В. 59

Булінг: цивільно-правовий аспект

Падучак О. І. 62

Проблеми сучасного розуміння права на життя

Роскрут К. В. 66

Інформаційна політика держави в системі реалізації немайнових прав осіб

Сердюк Н. А. 70

Право на індивідуальність: історія, виклики і перспективи

Софіюк Т. О. 75

Проблеми реалізації права на охорону здоров'я у призмі
медичної реформи в Україні

Уварова Н. В. 79

НАПРЯМ 3. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Новітні стратегічні ініціативи Європейського Союзу в галузі
інтелектуальної власності (план дій щодо інтелектуальної власності
від 25.11.2020)

Бочарова Н. В. 83

Вплив глобалізації на розвиток інтелектуальної власності

Бригінець О. О. 87

Інформаційні технології в освіті: правове регулювання

Давидова Н. О. 89

Еволюція правового регулювання охорони та захисту авторського права
в соціальних мережах та он-лайн платформах в національному праві

Десятерик В. В. 93

Завдання митних органів зі сприяння захисту прав інтелектуальної власності Дорофєєва Л. М.	97
Судова експертиза у сфері інтелектуальної власності: проблеми кадрового забезпечення Кірін Р. С.	101
Сучасний стан нормативно-правової охорони комерційної таємниці в Україні Кравченко О. М.	105
Захист авторського права на комп'ютерні програми як об'єкти інтелектуальної власності в США Машков К. Є., Кравчук Н. Б.	109
Актуальні проблеми захисту об'єктів права інтелектуальної власності Мукомела К. О.	112
Захист інтелектуальної власності: особливості цивільної, адміністративної та кримінальної відповідальності Скрябін О. М.	116
Захист прав інтелектуальної власності в Україні: погляд ЄС Трещов М. М.	119
Право інтелектуальної власності: тенденції оновлення Харитонов О. І.	123
Сучасні підходи до визначення поняття «суб'єкт права інтелектуальної власності» Хрідочкін А. В.	127
Проблеми законодавчої визначеності способів захисту патентних прав Яворська О. С.	131
Зміни, внесені до ЦК України в процесі реформування законодавства про промислову власність: здобутки і прорахунки Якубівський І. Є.	135
Реформа патентного законодавства України у сфері охорони прав на біотехнологічні винаходи Ярошевська Т. В., Стеценко К. О.	139
НАПРЯМ 4. СПАДКОВЕ ПРАВО	
Синхронізація міжнародної юрисдикції та застосовуваного права у міжнародному спадковому праві ЄС Діковська І. А.	144

Порівняльний аналіз нотаріальних органів, уповноважених на посвідчення заповітів, по законодавству Грузії та України Долинська М. С.	148
Засади добросовісності у спадковому праві Заїка Ю. О.	152
Актуальні проблеми нотаріального провадження опису спадкового майна Куриленко С. О.	154
Визначальні ознаки обов'язків у складі спадщини Кухарєв О. Є.	157
Перехід прав та обов'язків за договором майнового страхування у разі смерті страхувальника: проблемний аспект Кучма О. Л.	160
Право на спадкування дітьми, зачатими за допомогою репродуктивних технологій та народженими після смерті спадкодавця: проблеми та перспективи розвитку Михайлів М. О.	164
Деякі проблеми інституту відумерлої спадщини за Цивільним кодексом України Чупрій Д. Ю.	167
Чинність заповіту: проблемні питання Шевчук Н. В.	171

ВИЗНАЧАЛЬНІ ОЗНАКИ ОBOB'ЯЗКІВ У СКЛАДІ СПАДЩИНИ

Кухарєв О. Є.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного права та процесу
Харківського національного університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

До складу спадщини входять як права, так і обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті. Включення до складу спадщини обов'язків спадкодавця зумовлене універсальним характером спадкового наступництва, а також загальними умовами виконання зобов'язання, за змістом яких зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог ЦК, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться (ст. 526 ЦК).

Обов'язки у складі спадщини характеризуються низкою визначальних ознак.

1. Обов'язки спадкодавця виконуються спадкоємцями лише в межах вартості успадкованої частки. На відміну від прав як складових спадщини, не всі обов'язки автоматично включаються до складу спадщини та мають виконуватися спадкоємцями.

За наявності кількох спадкоємців їх обов'язок перед кредитором спадкодавця частковий, а не солідарний. Кожен із спадкоємців зобов'язаний задовольнити вимоги кредитора особисто, у розмірі, який відповідає його частці у спадщині (ч. 1 ст. 1281 ЦК).

2. До складу спадщини входять лише обов'язки, які виникли у спадкодавця за життя (зокрема, з різноманітних договорів, а також недовірних зобов'язань), і не припинилися внаслідок його смерті.

В окремих випадках закон конкретизує досліджуваний елемент складу спадщини. Так, згідно з ч. ч. 1–3 ст. 1231 ЦК до спадкоємця переходить:

– обов'язок відшкодувати майнову шкоду (збитки), яка була завдана спадкодавцем;

– обов'язок відшкодувати моральну шкоду, завдану спадкодавцем, яку було присуджено судом зі спадкодавця за його життя;

– обов'язок сплатити неустойку (штраф, пеню), яка була присуджена судом кредиторів зі спадкодавця за його життя.

При цьому слід врахувати, що не є складовими спадщини обов'язки, які з'явилися в силу смерті спадкодавця. До таких, наприклад,

належить встановлений ст. 1232 ЦК обов'язок спадкоємців відшкодувати витрати на утримання, догляд, лікування та поховання спадкодавця, оскільки спадкодавець не набув його за життя. Крім того, не входить до складу спадщини обов'язок спадкоємців відшкодувати витрати, пов'язані з охороною спадкового майна (ст. 1284 ЦК) та управління ним (ст. 1285 ЦК), виконанням заповіту (ч. 3 ст. 1291 ЦК). У зв'язку з цим при відшкодуванні наведених витрат не застосовується правило про обмеження боргів спадкодавця вартістю успадкованої частки, а також спеціальні строки пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до його спадкоємців.

3. Розмір боргів спадкодавця визначається на час відкриття спадщини незалежно від моменту її прийняття спадкоємцями, оформлення та державної реєстрації. Тому плоди, продукція та доходи, отримані від спадкового майна після відкриття спадщини, не можуть бути об'єктом стягнення по боргах спадкодавця. Такий висновок зумовлений положенням ч. 5 ст. 1268 ЦК про те, що спадщина належить спадкоємцеві з часу відкриття спадщини незалежно від часу її прийняття спадкоємцем. Як роз'яснено в п. 32 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають із кредитних правовідносин» від 30.03.2012 р. № 5, спадкоємці несуть зобов'язання погасити нараховані відсотки і неустойку тільки в тому випадку, якщо вони вчинені позичальником за життя. Інші нараховані зобов'язання фактично не пов'язані з особою позичальника і не можуть присуджуватися до сплати спадкоємцями.

4. Обов'язки є додатковим елементом складу спадщини, оскільки переходять до спадкоємця лише разом із правами, належними спадкодавцеві. Відсутність прав у складі спадщини (права власності на квартиру, права власності на автомобіль тощо) виключає перехід до спадкоємців обов'язків спадкодавця через економічну недоцільність. У такому разі спадкоємці відмовляються від прийняття спадщини або не приймають її. Якщо ж спадкоємці прийняли спадщину, не знаючи про борги спадкодавця, то згідно з ч. 5 ст. 1269 ЦК вони можуть відкликати свої заяви про прийняття спадщини протягом строку, встановленого для її прийняття.

За таких обставин, обов'язки спадкодавця є невід'ємними від його прав, в той час як права у складі спадщини не можна визнати невід'ємними від обов'язків.

5. Борги спадкодавця у складі спадщини мають особливий правовий режим, імперативно встановлений законом. Обов'язки обтяжують не конкретну особу, а спадкове майно.

Спадкодавець не може зобов'язати лише одного спадкоємця задовольнити вимоги кредиторів, а інших – звільнити від виконання цього обов'язку. Останній в силу прямої вказівки закону покладається на всіх спадкоємців, які прийняли спадщину. Єдиним проявом диспозитивності в цьому аспекті є визначена в ч. 2 ст. 1282 ЦК права можливість укладення договору між спадкоємцем та кредитором спадкодавця щодо порядку задоволення вимог кредитора.

6. Законом передбачений особливий порядок виконання обов'язків спадкодавця та спеціальні правила обчислення строків пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців. Так, кредитори спадкодавця можуть пред'явити свої претензії як до спадкоємців, які прийняли спадщину, так і до нотаріуса за місцем відкриття спадщини, а за межами України – до консула. Шестимісячний строк у досліджуваних правовідносинах обчислюється не з часу відкриття спадщини, а з дня одержання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину на все або на частину спадкового майна незалежно від настання строку вимоги. Якщо кредитор спадкодавця не знав і не міг знати про прийняття спадщини або про одержання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину, строк тривалістю у шість місяців обчислюється з дня, коли кредитор дізнався про прийняття спадщини або про одержання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину. Крім того кредитор спадкодавця, який не пред'явив свої претензії до спадкоємців у встановлений строк, позбавляється права вимоги, що характеризує відповідний строк як присічний.

Важливо відзначити, що законодавством України не визначена черговість задоволення претензій кредиторів, як це закріплено, наприклад, стосовно ліквідації юридичної особи (ст. 112 ЦК). Невипадково на практиці виникають складнощі у тих випадках, коли у спадкодавця виявляється не один, а кілька кредиторів і вони опиняються у стані конкуренції між собою через недостатність спадкового майна. Лише у ч. 3 ст. 1238 ЦК міститься застереження про те, що спадкоємець, на якого заповідачем покладено заповідальний відказ, зобов'язаний виконати його лише в межах реальної вартості майна, яке перейшло до нього, з вирахуванням частки боргів, що припадають на це майно. Тобто обов'язок задовольнити претензії кредиторів спадкодавця встановлюється як більш значущий порівняно з обов'язком щодо виконання заповідального відказу. При цьому слід зважати, що правовий статус відказоодержувача не тотожний статусу кредитору спадкодавця. Це зумовлено тим, що обов'язок виконання легату виникає після смерті спадкодавця та не був покладений на останнього за його життя. Враховуючи зобов'язальний характер легатарних правовідносин, відказоодержувач виступає кредитором спадкоємця, чия частка обтяжена

заповідальним відказом, а не спадкодавця. Ось чому на відносини, пов'язані з виконанням заповідального відказу, не застосовуються положення ст. ст. 1281, 1282 ЦК, якими визначений порядок задоволення спадкоємцями вимог кредиторів спадкодавця.

ПЕРЕХІД ПРАВ ТА ОBOB'ЯЗКІВ ЗА ДОГОВОРОМ МАЙНОВОГО СТРАХУВАННЯ У РАЗІ СМЕРТІ СТРАХУВАЛЬНИКА: ПРОБЛЕМНИЙ АСПЕКТ

Кучма О. Л.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри трудового права та права соціального забезпечення
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Відповідно до ч.1 ст.22 Закону України «Про страхування» [1] та ч.1 ст.994 Цивільного кодексу України [2] (далі – ЦКУ) у разі смерті страхувальника – фізичної особи, який уклав договір майнового страхування, права і обов'язки страхувальника переходять до осіб, які одержали це майно в спадщину. Страховик або будь-хто із спадкоємців має право ініціювати переукладення договору страхування.

На практиці виникає проблема у визначенні часу, протягом якого здійснюється перехід прав та обов'язків від померлого страхувальника до його спадкоємців, адже договір страхування продовжує діяти кожен день, а законодавством встановлено шестимісячний строк для прийняття спадщини і до закінчення цього строку достеменно не відомо, яка кількість спадкоємців на об'єкт договору страхування. Якщо протягом дії договору після смерті страхувальника настає подія, яка має ознаки страхового випадку, то відповідно до умов договору у страхувальника є коло обов'язків, невиконання яких унеможливить в подальшому отримати страхову виплату (повідомити про подію, надати на огляд майно, надати документи, визначені договором тощо). Якщо є один спадкоємець, який, наприклад, проживає у застрахованому будинку, то він, ймовірно і буде замість страхувальника виконувати визначені договором дії, а якщо спадкоємців декілька і у них немає згоди на вчинення дій, або спадкоємці за законом вчинили всі необхідні, на їхню думку, дії, а наприкінці шостого місяці для прийняття спадщини виявляється, що на застрахований будинок є заповіт на третю особу, яка не вчиняла жодних дій і мотивує це тим, що поки не отримала свідоцтво на право на спадщину на будинок, і не повинна була вживати жодних дій.